WWF Magyarország
Álmos vezér útja 69/a
Budapest, 1141
Adószám:18226814-2-42

Tel: (1) 214 5554
panda@wwf.hu
www.wwf.hu

Tárgy: VGT3 frissített vitaanyagának véleményezése

Kedves Kollégák!

A VGT3 frissített vitaanyagát és mellékleteit lehetőségeinkhez mérten áttekintettük, a társadalmi bevonás fórumain igyekeztünk aktívan részt venni, az ott elhangzott előadásokat és a hozzászólások lehetőségét köszönjük. A vitaanyaggal és a fórumokon tapasztaltakkal kapcsolatban a következő észrevételeket és javaslatokat tesszük.

Általános észrevételek

1. A korábbi VGT vitaanyaghoz hasonlóan az a meglátásunk, hogy a VGT 3 vitaanyag és mellékletei összetettek és bonyolultak. Ha nem elérhető kivonat vagy összefoglaló, akkor külsősök és laikusok számára nem lesz átlátható ez a keretterv. Ennek ugyanakkor fontos szerepe lenne, mert a VKI célok elérésében sok intézménynek és szektornak van szerepe; Emiatt ismételten javasoljuk összefoglaló illetve útmutató összeállítását.
2. A vitaanyag alapján a megítélésünk, hogy a VKI célkitűzések elérésére nem áll rendelkezésre elegendő pénzforrás. Fontos, hogy a VGT 3-ban tervezett intézkedésekre dedikált, az operatív programokban rendelkezésre álló források legyenek, illetve hogy azok az operatív programok által finanszírozott projektek is beépítsék a VKI célkitűzéseket az elvárások közé, melyeknek nem alapfeladata a VKI végrehajtása. Szintén a finanszírozáshoz tartozó észrevétel, hogy a VGT megvalósítását célzó projektek eredményességének visszaigazolása sem könnyű, mert a változásokat víztest szinten nehéz kimutatni. Ennek a helyzetnek a feloldására szükségesnek látjuk a nagy méretű víztestekre vagy hosszabb folyószakaszokra szabott egységes projekt csomagok összeállítását. További javaslat, hogy a VGT3-ban alkalmazott indikátorok az operatív programok indikátorai közé kerüljenek be.
3. A vitaanyag és mellékletei szerint a hazai vizek állapota kimutathatóan nem javult 2009, a VGT1 elkészítése óta. A WWF meglátása szerint a helyreállításra – mely a VGT szerinti állapotjavulást is elősegíti – bőségesek a lehetőségek. A VGT3 vitaanyag és az erről tartott fórumok nem adnak választ arra, hogy ezeket a lehetőségeket miért nem ragadta meg Magyarország. Ide kapcsolódó észrevétel, hogy a VKI célok szempontjából kockázatos projektek sajnos továbbra is zajlanak, illetve tervben vannak, de ilyenek közül még egyik esetben sem készítettek VKI 4(7) szerinti tesztet.
4. A VGT3 célkitűzéseit és a végrehajtás ütemezését látva szembetűnő, hogy a mentességek túlzott mértékűek és kiemelkedő a 2027 utánra ütemezett vagy előirányzott állapotjavulás. Mindez megkérdőjelezi, hogy a 2009 és 2021 között VGT végrehajtás keretében jelentett projektek valóban kellő eredményességgel és hatékonysággal zajlottak le.

5. A vitaanyag nem ad választ arra, hogy milyen tervezési módszerrel határozták meg, hogy egy-egy víztestnél mi számít összes szükséges intézkedésnek, amiket a vitaanyag szerint 2027-ig beterveztek.
6. ÁKK-VGT összehangolás elkezdődött, de érdemi eredmények nem látszódnak. Nem található kimutatás arról, hogy a kölcsönösen előnyös intézkedések végrehajtására milyen tervezői gyakorlatot alkalmaznak és hogy a VGT3, ÁKKT2 végrehajtása során ez hány helyszínen, hány alkalommal fog megtörténni. A VGT2-ben még szerepelt összehasonlító táblázat, amely a két terület által tervezett intézkedéseket kölcsönösen összehasonlította. Ezt a táblázatot a mostani vitaanyagban nem találtuk. Továbbra is hiányoljuk annak a tervezési folyamatnak, útmutatásának az elkészítését, amely egymásnak ellentmondó, vagy egymás hatásait nehezítő intézkedések előkészítése során követni szükséges.

Részletes észrevételek (vitaanyag fejezetei)

7. fejezet, Környezeti célkitűzések, beleértve a 7.1 mellékletet és a 7-3 segédletet

A környezeti célkitűzések 7.1 alfejezete érthetően és jól elmagyarázza a mentességek alkalmazásának feltételeit. Ebből kiemelten fontosnak tartjuk azt a megállapítást, hogy 2027-ig minden szükséges intézkedést meg kell tervezni és végre kell hajtani a jó állapot vagy potenciál elérése érdekében és időbeli mentességre csak akkor van lehetőség, ha az intézkedések eredményessége a természeti adottságok miatt késve várható. Nem tartjuk azonban elegendő indoknak a 7.3 fejezet leírását és első bekezdésben írt megállapítását, ami a finanszírozási keretek (operatív programok és agrártámogatási program) bizonytalanságaira hivatkozik. A finanszírozások megléte valóban nagyon fontos kritérium az intézkedések megvalósításához, de nem jelenti azt, hogy bizonytalanság esetén ne lenne szükség arra, hogy a víztesteken az összes intézkedést megállapítsák és meghatározzák.

Elsősorban a hidromorfológiai intézkedések 8.8. mellékletét olvasva vonható le az a következtetés, hogy közel sem az összes szükséges intézkedést tervezték be a tervezők, hiszen a víztestek döntő részén 2027-es határidővel egyetlen intézkedés sem szerepel. A 8.8 mellékletből, illetve a 7-es fejezetből nem derül ki, hogy miért hiányoznak ezek az intézkedések. Javasoljuk ezeknek az indokoknak illetve magyarázatoknak a megfogalmazását a 7.3 fejezetben, és a 8.8 mellékletre utaló bekezdésekben.

Ettől jobb képet mutat a 8.10 természetvédelmi intézkedések melléklet, ahol szerepel információ arról, hogy mi valósul meg 2027-ig és 2027 után.

7.1 melléklet, veszélyes anyagokra vonatkozó mentességek

A mentességek indoklásáról szóló 7.1 melléklet csak a veszélyes anyagok felhalmozódása miatti mentességek felsorolásáról szól. Mindez azt jelenti, hogy a VGT 3-ban minden mentességnek ez az indoka?

Az intézkedésre szóló mellékletek nem adnak teljes összképet arról, hogy a hazai víztestek milyen állapota várható 2027-re. Hiányzik egy olyan táblázat, amely a célkitűzéseket és intézkedéseket foglalja össze, valamint bemutatja, hogy hol lesz elmaradás 2027-ben a célkitűzésekhez képest. A VGT2-ben erről a 7.1 mellékletben volt összefoglaló táblázat. Ennek hiányában a jó állapot vagy potenciál eléréséről nem lesz

érdemi és az összképet mutató információ a VGT3-ban. Ezt a hiányosságot javasoljuk pótolni. Illetve ha elérhető erről valami a VGT3-ban, akkor az könnyen megtalálható helyen jelenjen meg.

Az alábbi kérdések megválaszolását ilyen tekintetben elengedhetetlennek tartjuk:

Hol érhető el adat arról, hogy hány víztest éri el a jó állapotot, vagy potenciált? Hol érhető el adat, hogy hány víztest nem fogja ezt elérni 2027-ig, hanem csak azután és a mentességi kérelemnek mi az oka, illetve indoka?

7-3 segédlet, a 4(7) szerinti mentességek alkalmazásáról

A VKI 4-7 mentesség alkalmazásáról jó felépítésű és részletes a 7.3 segédlet. Javasoljuk ennek terjesztését mindazok számára, akik folyókat, vagy tavakat érintő beruházásokat, vagy infrastruktúra fejlesztéseket terveznek. Tapasztalatunk szerint szinte minden projekt tervezője a 4.7 vizsgálat kikerülésére törekszik, holott sok esetben a fejlesztések kockázatai miatt erre a vizsgálatra szükség lenne. Ezt a megállapítást támasztja alá, hogy Magyarországon még nem volt példa rá, hogy egy projekt alávetette magát a 4-7 teszt elkészítésének. Ezt a hátteret ismerve jelen útmutató hasznossága nem érvényesül.

Egyéb fejezetek

Üdvözöljük a vitaanyagnak azt a megállapítását (3.5 fejezet, Egyéb terhelések, 3.5.1 Közlekedés / hajózás), miszerint VKI szempontból problémát jelent olyan víztesteken a „hajózás miatt" a meder szabályozása, ahol nincs érdemi forgalom, csak a jogszabály által kijelölt víziút. A fenntartás költségeit a társadalomnak kell megfizetni, ugyanakkor gazdasági haszon – tevékenység hiányában – egyáltalán nincsen. A kijelölt víziutak közül a Dráva és a Körösök osztályba sorolását - érdemi forgalom hiányában – felül lehetne vizsgálni és esetleg alacsonyabb osztályú hajózás fejlesztését célul kitűzni (például víziturizmusnak kedvezőbbet). A kérdésünk, hogy ennek jegyében a VGT3 megvalósításának keretében történik valamilyen lépés? Ezt a javaslatot közzé teszik valamilyen formában a VGT3 dokumentumon kívül?

A 8.1.1., átfogó intézkedések fejezetben a vízi szolgáltatások költségei részben olvasható, hogy 2018. évtől nem kell VKJ-t fizetni „az öntözési célú vízhasználat esetében vízjogi engedélyenként az évi 400 000 m_3-t vagy vízhasználónként az általa öntözött terület után hektáronként az évi 4 000 m3-t. Meglátásunk szerint ez a státusz nem helyes megközelítést alkalmaz, ugyanis a 4000 m3/ha 400 mm csapadékmennyiségnek felel meg, ami az éves hazai csapadékmennyiség bő 2/3-a. Ilyen mértékű vízfelhasználás esetén érdemes elgondolkozni az adott kultúra fenntarthatóságán és inkább a kisebb vízigényű növény termelését lenne szükséges ösztönözni, nem pedig a szükséges vízmennyiség biztosítását megoldani.

A 8.1 fejezetben az olvasható, hogy a vízkivételek engedélyezési eljárásának további egyszerűsítését lehetővé tevő szabályokat alakítottak ki és a fennmaradási engedélyek hozzájárulnak ahhoz, hogy Magyarország területén a vízkivételt biztosító vízilétesítmények vonatkozásában a jogkövető magatartás erősödjön, továbbá a vízgazdálkodási célok és a vizek jó állapotának megőrzése megvalósuljon. Ki és hogyan ellenőrzi viszont, ha nem jelentik be a kutakat és ha illegálisan újat létesítenek? Mennyien

jelentették be eddig az egyszerűsítés hatására? A felszín alatti vízkivételek veszélyeztetik a felszín alatti víztartalékokat, elsődlegesen a felszíni vizek helyben tartására van szükség.

A vitaanyag meg is jegyzi, hogy *félő azonban, hogy ez a megoldás jobban ösztönzi a felszín alatti vízből történő öntözést, mint a víztakarékosságot és más alternatív vízforrásokra (pl. tisztított szennyvíz, csapadékvíz újrahasznosítása) való átállást és a felszíni víz visszatartását az ártereken.* Tehát a szabályozás célja hiába nincs ellenmondásban a VKI célokkal, ha a gyakorlatban mégis ellentétes hatást ér el.

"A 2017. évi CXXXIV. törvény viszont ismételten módosította a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény VKJ-ra vonatkozó részeit, ezért 2018. évtől nem kell VKJ-t fizetni „az öntözési célú vízhasználat esetében vízjogi engedélyenként az évi 400 000 m3-t vagy vízhasználónként az általa öntözött terület után hektáronként az évi 4 000 m3-t, a halgazdálkodási és rizstermelési célú vízhasználat esetében vízjogi engedélyenként felszín alatti vizet használók esetében az évi 400 000 m3-t, felszíni vizet használók esetében hektáronként az évi 25 000 m3-t meg nem haladó vízmennyiség után".

Ha minél több vizet használnak, annál kevesebbet vagy semmit sem kell fizetni, azzal azt deklaráljuk, hogy a nagyobb környezetterhelők/használók kevésbé járuljanak hozzá a felhasznált víz árának megtérítéséhez, ez szintén nem ösztönzi a felszínen a természetalapú megoldásokat és a vízvisszatartást, helyette a felszín alatti vizeket terheli és meríti a készleteket. Meglátásunk szerint ennek a szabályozásnak a módosítása szükséges, amire a VGT3-ban minél pontosabb javaslatot szükséges tenni, és lehetőleg az intézkedési csomagban is érdemes megjeleníteni.

9.3.7 Ivóvízminőség-javító Program

Az ivóvízminőség javítási program nem elválasztható az elöregedett ivóvízellátó vezetékrendszer cseréjétől, átalakításától, amely részint csökkenthetné az ivóvíz pangási idejét a vezetékekben, így szükségtelenné téve a klórozást, a régi ólomvezetékek cseréjétől, valamint a kockázatos beruházások csökkentésétől a Dunán és árterein, ami a kolmatált réteg bolygatásához és egyéb vízminőség-rontó szennyezések arányának növekedéséhez vezethet a háttérvízben. Ezekre együttes intézkedéscsomag kialakítása szükséges.

Részletes észrevételek (háttéranyagok)

6-os számú háttéranyagok, az állapotértékelések leírásai

Az, hogy felszíni vizeink ökológiai állapota csupán 12,8 %-ban kiváló és jó állapotú és 87,2 %-ban igényel a jó állapot/potenciál elérése érdekében valamilyen típusú intézkedést, elég rossz arány ahhoz képest, hogy már a 3. VGT kidolgozásánál tartunk. Mi az oka annak, hogy az intézkedési tervek ellenére ez alig változik és a gyakorlatban nemhogy nem javul az ökológiai állapot, hanem sok tekintetben inkább a romlás kockázatának van kitéve?

A vízfolyások hidromorfológiai állapotának értékelése a leírás alapján igen összetett folyamat eredménye. Ugyanakkor a mellékletek 6.4.a-b táblázatában több esetben nem érthető, hogy egyes víztestek miért az adott értéket kapták, s ezek alapadata honnan származik:

- pl.1.: a Duna-Budapest nevű szakaszon a mederszabályozás aránya 0%-ként jelenik meg, ami jelenthet érték nélküli kategóriát, de ez mégis egybecseng azzal, hogy a részben ebből levezetett M12 Kisvízi mederszelvény morfológiája kiváló eredményt kapott, holott a módszertani leírás alapján, ha csak a meder-keresztszelvényből indulunk ki, akkor is jelentős szabályozási változásokon esett át a Duna budapesti szakasza, pl. több helyen a természeteshez képest felére csökkent a meder szélessége. Ha VO szelvényeket használtak, akkor a jelenlegi állapotot mikori szelvénnyel hasonlították össze? Mert lehet, hogy a 1970-es évekhez képest nincs jelentős változás, de 100-150 évvel ezelőtthöz képest már van.
- pl.2.: A táblázat szerint a partvédelem aránya a Duna Szigetközi, ill. a Gönyű-Szob szakaszán 100%, valóban sok a partvédelem erre (is), de a természetes partszakaszok ismeretében ez az érték túlzásnak hat. Annak fényében különösen, hogy az M13 Partok alakja és burkolatai ugyanitt 1-es értéket kapott, míg a Szob-Budapest jóval rosszabb 3-ast 69%-os partvédelem mellett. Valamelyik számok nem jók.
- pl.3.: Meglepő eredménynek tűnik a Duna esetében az M14 Medersüllyedés és ártér feltöltődés mértéke is, amely azt tükrözi a számok alapján, hogy Dunaföldvár alatt rosszabb a helyzet, mint a bősi vízlépcső alatt közvetlenül, ahol napjainkra akár 2 méteres medermélyülésről is nyilatkoztak már.
- pl.4.: A vízhasználatok esetében az ökológiai kisvíz meghatározás módszertanát javasoljuk leírni a vonatkozó háttéranyagban.

Meglepő eredmény, hogy "*a víztestek hidromorfológiai állapota a biológiai minősítéssel összehasonlítva lényegesen jobb, mivel az elem-csoportok összevonásával kapott végeredmény (hidromorfológiai állapot) szerint a vizsgált víztestek 70,1 %-a eléri a jó állapotot",* miközben vízfolyásaink nagy részének alig van kapcsolata az árterével, partstabilizációk és műtárgyak sora lepi el és a szakaszjellegükből adódó jellegzetességek is átalakítottak. Meglátásunk szerint a hidromorfológiai állapot javítása érdekében mindezeken változtatni szükséges a folyók adottságai és a vízparti területhasználatok jellemzői alapján.

"*A víztest kategóriák szerint nézve a jó állapotú természetes víztestek közé nagyrészt a dombvidéki vízfolyások felső szakaszai tartoznak. Duna felső-középső és alsó szakasza is mérsékelt, ökológiai állapotú. Jó ökológiai állapot a Duna Budapest–Dunaföldvár közötti szakaszán található."*

A meglepő és remek eredmény az lenne, ha az alsóbb szakaszokon is kiváló lenne a vízminőség. Nyilvánvalóan a forrásvidékeken, felsőbb szakaszokon nincs annyi lehetősége a kategóriaromlásnak. Ezért javasoljuk ezt az evidens megállapítást azzal kiegészíteni, hogy a dombvidéki vízfolyások felső szakaszai azért jobb állapotúak, mert ott még nem éri a vízfolyásokat túlzott emberi terhelés.

Ha tudható, mi az oka annak, hogy a Duna Budapest-Dunaföldvár között jó ökológiai állapotú, akkor törekedni kellene rá, hogy a jó példa alapján az egész szakaszon hasonló legyen az eredmény.

"*A vizsgált 886 víztest közül 41 érte el a négy élőlénycsoport eredményeinek összevonását követően a kiváló állapotot, 204 víztest jó állapotú, összesen tehát a vízfolyásoknak a 27,6 százalékára nem szükséges intézkedést tervezni a biológiai állapotértékelés eredményei alapján."*

Nagyon jó, hogy van 27,6 %-nyi víztest, ahol nem kell intézkedés, de rosszabb, hogy 73 %-ra viszont kell.

"*A vízfolyás víztestek nagy része (417 víztest, 47,1 %) a mérsékelt állapotba/potenciálba sorolható. Viszonylag kevés számúnak mondható a gyenge állapottal/potenciállal jellemezhető víztestek száma (144 víztest, 16,3 %) és elenyésző a rossz állapot/potenciál aránya (80 víztest, 9,80%) (6-6. táblázat).*"

A hidromorfológiai állapot javítása nagy valószínűséggel sokat tenne hozzá a vízfolyás-víztestek állapotának javulásához, mivel ernyőjellemzőkként a biológiai és fizikai/kémiai paraméterek javulását is magukkal hozzák.

"*Az oxigénháztartás 96-szor, a sótartalom 156-szor, a tápanyagok pedig 268-szor akadályozzák meg a jó állapot elérését*."

Ez feltételezhetően javarészt a mezőgazdaságnak köszönhető és ebből a szempontból is arra kellene koncentrálni, hogy minél több ártér kerüljön vissza a hullámtérbe, hiszen sokkal jobban meg tudja szűrni a vizet, amitől az ártér termékenyebb, a folyó pedig jobb minőségű lesz.

"*A mennyiségi értékelés tehát részét képezi a víztestek hidromorfológiai értékelésének (vízelvonás miatti állapot), ezen túlmenően azonban meghatározó szerepet tölt be az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) öntözésfejlesztési támogatásai elbírálásánál és a vízkészletjárulék mértékének meghatározásánál is. A támogatási feltételeket az Európai Parlament és a Tanács 1305/2013/EU rendeletének cikke tartalmazza, a vízgyűjtő-gazdálkodási tervre utalva, emiatt indokolt, hogy az állapotértékelés módjára a terv is kitérjen.*"

Jobb volna, ha a mennyiségi értékelés alapján nem az öntözésfejlesztést támogatnák, mert csak súlyosbítja a problémát. A megoldás, amit támogatni kellene, az a vízmegtartás, vizes élőhelyek kialakítása, árterek restaurációja.

"*Az állóvizek között kijelölt dunai és tiszai holtágak azonban az esetek nagyobb részében csak mérsékelt állapotúak. A problémát általában a túlzott tápanyag bevitel okozza, melyhez a feliszapolódás és a vízpótlás hiánya is hozzájárul. A tápanyagterhelés többnyire belvízbevezetéseknek, vagy diffúz szántóföldi bemosódásnak tulajdonítható, de a problémához a horgászati/halászati hasznosítás és az üdülőterületek közelsége is nagymértékben hozzájárul.*"

Hathatósan csökkenteni kell a víztestek terhelését, ebben az esetben például a nádas szűrőréteg megóvásával.

"*A bevonatlakó algák minősítésbeli szerepe különösen fontos, mert összetételük nagyon szoros kapcsolatot mutat a tápanyagterhelésekkel. Ennek ellenére a monitorozott tavak száma még nem kellően magas, számos víztérről nem áll rendelkezésre adat. A bentikus kovaalgák alapján számított mérőszámok nagy tavaink mindegyikénél jó ökológiai állapotot jeleznek. A Velencei tó nádas-lápi területére ugyanakkor kiváló állapot jellemző.*"

Miért nem kellően magas a monitorozott tavak száma?

A nádas-lápi terület kiváló állapota is mutatja, hogy a nádas szerepe kiemelkedő, mindenütt óvni kell.

"*Vízminőségi veszélyeztetettséget okoz a felszíni vízfolyáson érkező szennyezőanyag. A Duna mellett található parti szűrésű vízbázisok a legveszélyeztetettebbek. A parti szűrésű vízbázisok kitermelt vizének Budapestig átlagosan a 60-80%-a származik a folyó felől, lejjebb ez 50% körüli értékre csökken. Havária esetén a termelő kutakat leállítják, így konkrét szennyezésről nincs információ. A karsztvízbázisokra szintén negatív hatással lehetnek a felszíni vízfolyáson érkező szennyezőanyagok. Ebből a megközelítésből 245 darab (22,7%) vízbázis veszélyeztetett*."

Havária esetén a kolmatált réteg szűrési hatékonysága romlik? Milyen típusú szennyezés hogyan hat ilyen esetben?

Nem az jelent inkább gondot, hogy bizonyos szennyezőanyagok akkumulálódnak a kolmatált rétegen és ha bolygatják (pl. kotrással), akkor ez felkeveredik és újabb veszélyt jelent az élővilágra? Havária esetén az akkumulálódó veszélyes anyagot hogy kezelik?

"*Az ivóvízbázisok veszélyeztetettségi vizsgálata során 5 vízbázis védőterületén jelentős pontszerű ipari tevékenység okozta talaj vagy talajvíz szennyeződés állapítható meg (Csepel-Halásztelek vízmű, Szentendre Regionális Déli Vízbázis, Vác Déli Vízbázis, Hidas vízmű, Abasár Községi Vízmű). Az abasári vízmű üzemen kívül van, a váci vízbázis pedig tartalék. Ezeken a vízbázisokon a fő szennyező elemek: fémek, alifás szénhidrogének (VOCI), benzol és alkilbenzolok (BTEX)*."

Ez hogyan engedhető meg a szigorú szabályozások mellett, ami a vízmű-védterületekre vonatkozik?

"*A Duna vízgyűjtő és a Fekete-tenger eutrofizálódásával szembeni védelme miatt az ICPDR ajánlása, hogy a Duna-medence teljes területét jelöljék ki a tagállamok a tápanyagterhelés miatt érzékeny területnek. Magyarországnak (más tagországokhoz hasonlóan) lehetősége volt arra, hogy az ország teljes területének kijelölése helyett a 91/271/EGK irányelv alá tartozó összes településen a csatornahálózaton összegyűjtött szennyvíz tápanyag tartalmának 75%-os csökkentésével teljesítse a Fekete-tenger védelmét szolgáló kívánalmat. Ezt a lehetőséget Magyarország hivatalosan elfogadta. A 75%-os tápanyagterhelés-csökkentési program elfogadása mellett a tápanyagérzékeny területek jelenlegi kijelölésének módosítása nem történt meg.*"

Az állapotértékelésből pedig az derül ki, hogy a tápanyagterhelés még mindig jelentős, ezért lehet, hogy szükség lenne a tápanyag-érzékeny területté való nyilvánítás.

"*Többnyire a Duna (1 cm/év) és a Dráva (3 cm/év) mentén tapasztalható jelentős medermélyülés, amely részben a felsőbb szakaszok vízlépcsőinek hordalék-visszatartó hatása miatt (részben a folyószabályozás miatt) alakulhatott ki.*"

A Danube Sediment projektből az derült ki, hogy a Dunán stabilizálódni látszik a medermélyülés - például ezért sem kellene újra megbolygatni az új egyensúlyt kotrásokkal.

<u>7.1 A VKI 4(4) ás 4(5) szerinti mentességek indoklása</u>

A 7.1 háttéranyag több helyen tartalmazza azt a megállapítást, hogy az időbeli mentesség igazolható olyan esetekben, amikor a víztest állapotának javulása, vagy helyreállása az adottságok alapján időben késleltetve várható. Ugyanakkor azt is hangsúlyozza, hogy „legkésőbb 2027-ig meg kell tenni a jó állapot eléréséhez szükséges intézkedéseket" (3.1 fejezet). Véleményünk szerint a VGT3 intézkedési terve ezt a szemléletet nem követi kellő ambícióval. Sok víztest esetében számos intézkedés kivitelezésére van lehetőség és szükség még akkor is, ha késleltetett eredményességre kell számítani az indikátorok kimutatása szempontjából. Ha a késleltetett eredményekre és az aránytalanul magas költségekre hivatkozik egy ország VGT-je, akkor a víztestek döntő többségén elodázható a VKI célkitűzések elérése

<u>8-4 háttéranyag, vízhiány vízpótlás</u>

A 8-4 háttéranyagban hiányoljuk a természetes vízmegtartó megoldások szerepének és lehetőségeinek bemutatását. A dokumentum túlzottan öntözési szemléletű, ami az ország alapvetően vízhiányos adottságait tekintve nem elfogadható. Csupán említés szintjén és rendkívül röviden jelenik meg az 1.4 fejezetben a vízhiány elleni megoldások bemutatásánál a területhasználat megváltoztatása, ami csökkentheti a vízigény mértékét.

Véleményünk szerint a VGT3-ban hangsúlyosan meg kell jelennie területhasználat váltás szerinti megközelítésnek, hiszen ez a leghatékonyabb vízhiány elleni megoldások között van. Ha rendelkezésre állnak területek a víz visszatartására, valamint olyan tájhasználati módok jelennek meg és terjednek el, amelyek nem kívánnak öntözést, akkor ez választ ad a vízhiány okozta nehézségekre. Rendkívüli módon hiányzik ebből a fejezetből az a megállapítás, hogy a talajok vízellátásának és vízháztartásának javítása kulcsfontosságú. Erre nem az öntözés a megoldás, hanem hogy helyet kell biztosítani a tájban a víznek és erre alkalmas tájhasználatot kell bevezetni.

Mindezek az 1.4.3 fejezetben kerülnek elő, de nem kellő részletességgel. Javasoljuk, hogy az 1.4.3-as alfejezet legyen az első helyen ebben a fejezetben és sokkal alaposabban legyenek kifejtve az ebben szereplő gondolatok és szükséges tennivalók. Az 1.4.2 és 1.4.1 fejezethez képest ez képviseli a VKI és természeti állapot szempontjából is vállalható megoldásokat.

Részletes észrevételek (mellékletek)

1.3 Erősen módosított és mesterséges vízfolyás víztestek

Víztestek besorolása, Mura

A Mura erősen módosított állapotát javasoljuk felülvizsgálni. A Drávához hasonlóan jó állapotú vízfolyás, mely a parti kövezések és sarkantyúk ellenére változatos hidromorfológiával rendelkezik, és dinamikus folyó. Az 1_3. mellékletben feltüntetett, az ártér levágásra vonatkozó 80%-os adat észrevételünk szerint hibás. A Mura töltésezett ugyan, de nem vesztette el egykori ártereinek ekkora hányadát. Az ÁKK-ban elkészített 1‰ valószínűségű elöntési térképeken is látszik, hogy a mentett oldalra került ártér a Mura esetében a jelenlegi hullámtérnél kisebb. Az 1_4. háttéranyagban leírt módszertan szerint a levágott ártér arányát, és nem a töltésezettség arányát kell figyelembe venni a kijelöléskor. Ráadásul az Erősen módosított (EM) kijelölés biológiai validációjaként feltüntetett fitobentosz nem jó állapota vélhetően nincs összefüggésben az ártér levágásával, tehát nem indokolhatja az EM státuszt. A VGT2-ben már felmerült ugyanez az észrevétel és azt a választ kaptuk, hogy a Mura természetes kategóriába kerül.

A Mura természetes víztestként való besorolását javasoljuk. A nemzeti érdekeknek teljesen ellentmond az EM kijelölés, mivel ez a besorolás gyengíti a magyar érdekek védelmének a lehetőségét a Mura szlovén szakaszán tervezett vízerőművel kapcsolatos eljárásban. A természetes víztestként való besorolást azért is indokolt újragondolni, mert az érintett folyószakasz a horvát és a szlovén tervekben ismereteink szerint természetes víztestként szerepel.

7.1 Veszélyes anyagokra vonatkozó mentességek indoklása

A VGT3 7-1 mellékletének készítőivel együtt javasoljuk, hogy az Európai Bizottság adjon pontos támpontot arról, hogy a határon túli területekről érkező veszélyes anyagok lerakódásából származó állapotok felszámolása és javítása érdekében milyen teendőket érdemes követni. Illetve, ha emiatt rosszabb a víztestek állapota, akkor azt a tagállamok milyen mentességi kategória keretében kezeljék. Javasoljuk, hogy a bioakkumulációból származó problémák megoldása az ICPDR által koordinált, Duna vízgyűjtő szintű vízgazdálkodási tervezésének egyik megtárgyalandó pontja legyen.

8. Intézkedések

8.5 melléklet, Intézkedések adatlapja

A 6.1. intézkedési csomagban véleményünk szerint helytelen az 6.1.c intézkedés szerepeltetése, mert az árvízi kockázat kezelési célú intézkedés, de a hidromorfológiai állapotot nem befolyásolja. Ez az alintézkedés a vízfolyások lefolyási viszonyaira van hatással és az élőhelyek állapotát alakítja át. Véleményünk szerint az intézkedés címében lévő feladatra, a hullámtér átalakítására szüksége van, és ennek a terület használat váltásnak a hullámtéren belül és a hullámtéren kívül is van létjogosultsága. Ezeket a lehetőségeket azonban nem az árvízvédelmi funkciók szempontjából megközelítve kell

bemutatni. A területhasználat váltásra a vízvisszatartás vagy az inváziós fajok elterjedésének kezelése szempontjából van szükség, és ez a szempont egyezik a VKI céloknak való megfeleléssel. Ehhez kapcsolódó és a nagyízi mederkezelési tervekről szóló észrevételeink a … oldalon szerepelnek.

Ugyanez a megközelítés jelenik meg a 6.2 intézkedési csomagban, mely teljes egészében az árvízkezelési gyakorlatból a hullámtér lefolyási viszonyainak gyorsítását elősegítő alintézkedésekből áll. Ezeket az alintézkedéseket szintén javasoljuk kivenni a VGT3 intézkedési csomagból.

6.4 intézkedési csomag – az intézkedés adatlapjának bemutatásánál hiányoljuk, hogy a mederben felhalmozódott iszap kezelésénél a vízfolyások hordalékegyensúlyát szükséges szem előtt tartani. A mederben felhalmozódott iszap túlzott mértékű eltávolítása ebből a szempontból problémát okozhat. Szintén szükséges kiegészítés, hogy a vízfolyások főágának és mellékágainak feliszapolódását érdemes szétválasztani. A jelenleg a 6.4 intézkedési adatlapon lévő leírás a vízfolyások főágának kezelési szempontjait tükrözi. Ezen kívül szükséges hangsúlyozni, hogy a 6.4 pontban leírtak kavicsos folyómeder esetére nem vonatkoznak. Kavicsos meder kotrása a VGT szempontjából nem lehet indokolt intézkedési gyakorlat.

6.6 intézkedési csomag – Jónak és előremutatónak találjuk a 6.6 intézkedési csomagban felsorolt alintézkedéseket. Ezek alkalmazása, különösen nagy folyóinkon a hidromorfológiai állapot javulását egyértelműen segítik.

6.8 intézkedési csomag – Ez az intézkedéscsomag két elemet tartalmaz, de az intézkedés címének pontosítása javasolt, mert ebből jelenleg hiányzik hogy *vízszállító* kapacitásról van szó. A két alintézkedés közül az új meder kialakítására valóban több esetben szükség lehet, de fontosnak tartjuk belefoglalni a leírásba, hogy alapvető megközelítés szerint a vízfolyásokat jelenlegi medrükben érdemes kezelni és új meder kialakítása a mellékágak, holtágak visszacsatolása, vagy a szabályozások miatt megszüntetett egykori vízfolyások újraélesztése miatt lehet indokolt. A felhozott példák közül a folyókanyarulat átvágásával nem értünk egyet.

A meder vízszállító kapacitásának bővítése pont alatt felsorolt leírást és példát ugyanakkor nem tartjuk helyesnek és az intézkedésnek ezt az elemét javasoljuk kivenni a leírásból. A vízszállító kapacitás növelése leírás részben a medermélyülés hatásait sorolja fel. Részben a homályos megfogalmazás miatt nem egyértelmű, hogy milyen konkrét intézkedést kell ide érteni. A medermélyülést előidéző intézkedések egyike sem támogatható VGT szempontból, elsősorban a hidromorfológiai állapot lerontásának kockázatai miatt. Az intézkedés bemutatásánál javasoljuk elkülöníteni, hogy állandó, vagy időszakos vízfolyásokra kell őket érteni, mert az intézkedés megítélésében ez nagy különbséget jelent.

6.10 intézkedési csomag - Jónak és előremutatónak találjuk a 6.10 intézkedési csomagban felsorolt alintézkedéseket. Ezek alkalmazása, mind vizek jó állapota, mind az élővilág állapota és a klímaváltozás hatásainak mérséklése kapcsán egyaránt szükséges. Megjegyezzük ugyanakkor, hogy a 6.10.c alintézkedésben hozott példa a VTT keretében üzemelő árvízcsúcs-csökkentő tározókról nem helytálló abban az értelemben, hogy jelenleg ezek a tározók a víz megtartását nem szolgálják és vízkivezetésre a lehetőségek ellenére ezeket nem használják.

6.11 intézkedési csomag - Ez az intézkedési csomag ellentmondásos és kockázatokat rejtő alintézkedéseket tartalmaz. Az adatlap leírása összességében jól összefoglalja, hogy milyen szempontok miatt kell ezekkel óvatosan és körültekintően bánni. Ugyanakkor hiányoljuk annak megemlítését, hogy a medermélyülés folyamatának lassítására és ellensúlyozására az oldalazó erózió feltételeinek javítása, ezzel a hordalékmobilizáló képesség megteremtése is alkalmas lehet. Ezek a természetes megoldások a hidromorfológiai állapot szempontjából egyaránt előnyösek és az előidéző okokat – a mederből hiányzó hordalék illetve a kiegyenesített medrek miatt felgyorsult vízsebesség – is kezelik.

8.8 melléklet, HYMO intézkedések;

Nagyon sok olyan víztest van, ahol nincs 2027 utánra ütemezett intézkedés. Ez azt jelenti, hogy sem rövid sem hosszú távon nem tartják szükségesnek hidromorfológiai állapotot javító intézkedések végrehajtását? Véleményünk szerint, ha egy víztest hidromorfológiai állapota jelenleg jó, az nem zárja ki, hogy szükség lenne további intézkedésekre az állapot fenntartására, vagy további javítására. A hidromorfológiai állapot javítására javasolt 6-os intézkedési csomagból szinte minden nagy hazai vízfolyáson (Dráva, Duna, Tisza, Mura) javasolhatók az alábbiak 2027-ig és 2027 után is: 6.1.a; 6.3; 6.6 ; 6.10, és ezek közül többnek feltétele a 2.4 intézkedés.

8.8 és 8.10 melléklet, HYMO és természetvédelmi intézkedések

A HYMO és természetvédelem intézkedések bemutatásánál ellentmondást illetve félreértést okozhat, hogy a víztesteknél tervezett intézkedések oszlopában nincsenek kibontva az intézkedések alintézkedései, a betűvel jelzett kategóriák. Pl 6.1.a., 6.1.b. Ezek az alintézkedések egyes esetekben egészen eltérő intézkedéseket jelenthetnek (PL 6.2 vagy 6.5 intézkedési csomagok), emiatt egyáltalán nem mindegy, hogy melyiknek a megvalósítását tervezik a víztesteken. Ahol ilyen ellentmondás jöhet szóba, ott ebben az oszlopban javasoljuk az alintézkedések szerinti bontást.

Elsősorban a 6-os és 7-es intézkedési csomagban vannak olyan intézkedések, melyek a VGT céljai szempontjából akár kockázatosak is lehetnek.

8-10 melléklet, a víztestekre javasolt természetvédelmi intézkedések

A melléklet az Alsó-Dráva víztestre a 6.11 intézkedést is javasolja: ez 3 alintézkedést tartalmaz. Közülük melyiket akarják végrehajtani? Kérjük egyértelműen jelezni, hogy az Alsó-Dráva víztesten fenékbordát, fenékgátat, duzzasztást (6.11.a, 6.11.b alintézkedés) nem tervez a VGT3.

A 6.11 intézkedés több dunai víztestnél is előfordul. Kérjük itt is annak tisztázását, hogy melyik alintézkedésre gondolnak.

A 6.1 és a 6.2 intézkedés több tiszai víztestnél is előfordul. Javasoljuk, hogy ezeket ne az intézkedéseket a tisai víztestek esetében töröljék a javasolt intézkedések közül és ne alkalmazzák őket.

A 7.1 intézkedés több nagy folyónál előfordul. Ez az intézkedés egy nagyon összetett intézkedési típus az intézkedések adatlapja alapján. Nagy különbséget jelent, hogy milyen méretű vízfolyáson, vagy ártéren alkalmazzák, illetve nagy vízfolyás esetében magán a vízfolyáson, vagy az abba torkolló patakokon.

Javasoljuk pontosítani, hogy nagy víztestek esetében (pl Duna, Dráva, Tisza) ezt az intézkedési típust hogyan kívánják megvalósítani. Erre a 8-10 mellékletben vagy az intézkedések adatlapján is van lehetőség.

9.2 melléklet: kapcsolódó programok és tervek, 3.1 fejezet, Árvízi kockázatkezelés

A 9.2 melléklet 3.1 fejezetében tett megállapításokat alapvetően tárgyszerűnek tartjuk. Észrevételünk, hogy az ebben leírt megközelítés esetünkben az ideális állapotnak tekinthető, de az ÁKK felülvizsgálat során közzétett anyagokban mindezek nem tükrözdőnek. Különösen a 3.1 fejezetben az általános elveket bemutató pontjai, illetve a kockázatkezeléshez egymásra épülő komplex megoldások pontjai esetében van lényeges különbség az ÁKK végrehajtás illetve felülvizsgálat során közzétett anyagok és az itt tett helyes megállapítások között. Az ÁKK végrehajtás és felülvizsgálat általunk ismert anyagaiban nem ez a megközelítés tükröződik.

Az ÁKK vitaanyagról és a nagyvízi mederkezelési tervekről szóló részletes észrevételeket az ÁKK társadalmi egyeztetés keretében megadott címekre juttatjuk el.

9.2 melléklet: kapcsolódó programok és tervek, 3.3 fejezet, Dunai hajóútfejlesztési stratégia és program

A hajózásfejlesztés kapcsán nem értünk egyet az erről szóló fejezet megállapításaival, mert a hajóút paramétereinek javítása kockázatokat hordoz a vizek állapotára nézve. Ide kapcsolódó véleményünket a dunai hajóút fejlesztési projekt SKV-jára írt észrevételünk tartalmazza:

„A WWF szerint alapvető elvárás – amelyet a VKI szemlélete is tükröz –, hogy a természetes folyamatok működését segítő és nem rontó beavatkozások jöhetnek szóba infrastruktúra fejlesztések esetén. Ugyanakkor a hivatkozott melléklet alapján az SKV-ban téves következtetés, olvasható a 2.2.3.4 fejezetében, ami szerint „Az elvégzett VKI elemzések igazolták (*7. melléklet,* A Víz Keretirányelvnek való megfelelést alátámasztó dokumentáció), hogy az érintett víztesteken tervezett beavatkozások egyik minősítési paraméterben sem okoznak kategória romlást és nem is akadályozzák a jó állapot elérését, de kisebb mértékű romlást okozhatnak.” Ez a megállapítás ellentmondásos, hiszen ha kisebb mértékű romlást okozhatnak, akkor ez annak bizonyítéka, hogy a jó állapot elérését nehezítik, vagy kockáztatják. A korrekt következtetés az, hogy kategória romlás nem várható és a jó állapot elérését kockáztató tényezőket a tervezők minimum szinten akarják tartani.”

A hatásmérséklő intézkedések több folyószakaszon valóban javíthatják a folyó állapotát, de létjogosultságuk nem a hajóút javítását célzó programtól függ. Tehát ezeket az intézkedéseket nem a hajóút javítása projekt keretében szükséges végrehajtani, hanem ettől függetlenül is szükségesek lehetnek. A Duna VKI célkitűzéseknek való megfelelése szempontjából az a kívánatos, hogy a nemzetközi kötelezettségek szerinti legminimálisabb hajóút paramétereket irányozza elő és alakítsa ki Magyarország. Ezt a megközelítést javasoljuk belefoglalni a 9.2 fejezetbe.

A hajóút fejlesztéssel kapcsolatos további észrevételek:

A dunai hajóútfejlesztési program VKI-ra vonatkozó megállapítása, hogy a víziút fejlesztése nem gátolja a vizek jó állapotának elérését, ugyanakkor ez a program elismeri, hogy a víziút javítására tervezett intézkedések kisebb mértékű romlást okozhatnak; Ezt az ellentmondást a VKI szempontjából hogyan lehet feloldani? Hiszen ha kisebb mértékű romlás előfordulhat, az a vizek állapotának javulását akadályozni, vagy késleltetni fogja.
A VKI keretében milyen lehetőségek vannak olyan célzott biomonitoring tervek előkészítésére, vagy megvalósítására, ami a víziútfejlesztés hatásait, valamint a hajózás mértékének növekedést tudja lekövetni és ezzel alapot ad a víziút fejlesztés érdekében javasolt beavatkozások értékelésére?
A Dunai hajóút fejlesztéssel érintett víztestek különösen értékes fajoknak és élőhelyeknek adnak otthont. Fontosnak tartjuk megvitatni azt a kérdést, hogy ezek állapotának romlását hogyan lehet megelőzni, ha a folyó medrét érintő beavatkozások fognak zajlani. Hogyan igazolható, hogy nincs szükség 4(7) fejezet szerinti értékelésre?
Érdemes megvitatni azt a tényt, hogy VKI szempontból problémát jelent olyan víztesteken a „hajózás miatt" a meder szabályozása, ahol nincs érdemi forgalom, csak a jogszabály által kijelölt víziút (ezt a jelentős vízgazdálkodási problémák anyaga is megállapítja). A fenntartás költségeit a társadalomnak kell megfizetni, ugyanakkor gazdasági haszon – tevékenység hiányában – egyáltalán nincsen. Ilyen folyószakaszok a Dráva és a Körösök víziútja. Ezek esetében lehetőség van a víziút besorolás újraértékelésére a vizek jó állapotának elérése érdekében?

"*A hajózás a VKI szerint olyan emberi tevékenység, amelynek negatív hidrológiai, vagy morfológiai hatásait a tagállam úgy is kezelheti, amennyiben a jó ökológiai állapot nem érhető el, hogy az adott víztestet erősen módosította, vagy mesterségessé nyilvánítja, ebben az esetben a környezeti célkitűzés a jó ökológiai potenciál elérése.*" - Nem tartjuk helyesnek azt a megközelítést, hogy egy rosszabb állapot jelöl meg a VGT3 a kitűzött célnak, hogy aztán ahhoz képest majd jó színben tűnjenek fel a hajózóút fejlesztési beavatkozások.

<u>Kiegészítő javaslat a 8-1. melléklethez</u>

A szabályozási intézkedések és jogalkotási feladatok táblázatát az alábbi ponttal javasoljuk kiegészíteni:

Szabályozási feladatok (jogalkotási intézkedések)	Érintett jogszabályok módosítása	Végső határidő	Felelős
Felszíni vizek			
Természetes módszerekre alapozott vízvisszatartás ingatlanügyi és termőföldvédelmi akadályait kezelő jogszabálymódosítások	**2007. évi CXXIX. törvény** **109/1999. (XII. 29.) FVM rendelet**	2022	**AM** **ME**

A javaslat indoka, hogy az új Közös Agrárpolitika vízvédelmi célkitűzései csak támogató jogszabályi környezetbe ágyazottan valósulhatnak meg. Ennek megfelelően szükséges lenne a **termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény** 5. § (1) és (2) bekezdésében foglalt hasznosítási kötelezettségre vonatkozó előírásokat, valamint a 9. § (1) bekezdésében foglalt más célú hasznosítás fogalmát összhangba hozni a KAP vízvédelmi célú nem teremlő beruházásainak, illetve a támogatható területek új rendszerben várhatóan kibővülő fogalmával. A jelenlegi szabályozás szerint a termőföld a vízborítás miatt mezőgazdasági hasznosításra időlegesen vagy véglegesen alkalmatlanná válik, vagyis lényegében a vízborítás időleges vagy végleges más célú hasznosításnak minősül akkor is, amikor a víz természetes módon jelenik meg a területen, tehát **a víz elvezetésére a gazdálkodó lényegében kötelezve van**. Ugyanakkor ez a szabályozás azt vonja maga után, hogy a vízjárta, adott esetben gyepművelésre, vagy száraz időben akár szántóföldi művelésre is alkalmas területeket kivonják a művelésből, ez nem csak vízvédelmi szempontból problémás, de a termőföld mennyiségi védelmét – a törvény eredeti célját – sem szolgálja és területalapú kifizetések szempontjából is problémát okoz.

A vízvédelmi célú nem termelő beruházások támogatás népszerűségét a hasznosítási kötelezettség – vagyis a rendszeres művelés elvárása – és a törvényben foglalt „gyomnövény" fogalom sem segíti. A vizes élőhelyek kialakítását ugyanis akadályozhatja, hogy törvény szerint a fásszárúak és művelési ágnak nem megfelelő növények – pl. fűz, gazdálkodásra nem alkalmas nádas – megtelepedését és terjedését a gazdálkodó akadályozni köteles. Ez az elvárás a támogatások szintjén egyfajta folyamatosan kezelt „kultúrállapot" elvárásaként képeződött le, ami sokszor ellentétes a biodiverzitás-védelmi szempontokkal, és visszaveti a vizes élőhelyek kialakítását célzó pályázatok benyújtása iránti – egyébként is alacsony – kedvet. Jelenleg az agrártámogatási rendszer nyitott arra, hogy mezőgazdasági értelemben gyomnak minősülő – művelési ág szerinti hasznosítást akadályozó – növények megtelepedését segítse, de ehhez olyan jogszabályi környezetet kell teremteni, ami figyelembe veszi, hogy biodiverzitás-megőrzési, klímaalkalmazkodási és vízvédelmi szempontból egyaránt lehet hasznos és támogatandó az őshonos vegetáció megjelenése bármely művelési ágban, különösen vizes élőhelyen. **Javasoljuk tehát a „gyomnövény" kifejezés helyett az idegenhonos inváziós fajok fogalmának használatát, a hasznosítási kötelezettség elhagyását a 2007. évi CXXIX. törvényből, valamint ugyanebben a jogszabályban a más célú hasznosítás kritériumainak módosítását oly módon, hogy a vízjogi engedéllyel nem rendelkező vizes élőhelyek létrehozása, illetve spontán létrejötte se számítson engedélykötelesnek, vagy adott esetben akár bírsággal sújtható tevékenységnek/jelenségnek.**

A **művelési ágak**on belül a mozaikos területhasználat lehetőségének kialakítását (pl. egy természetesen kialakuló vizes élőhelyfolt részét képezhesse akár a szántó, akár a rét, legelő, gyümölcsös, kert és fásított terület művelési ágaknak, valamint az erdőnek is) szükséges megteremteni annak érdekében, hogy az ilyen módon kialakult nem művelt területek támogatható területek körébe vonhatók legyenek. Ez egyezik az új KAP szakpolitikai célkitűzéseivel, ennek megfelelően javasolt az **ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény végrehajtásáról szóló 109/1999. (XII. 29.) FVM rendelet** (továbbiakban Inytv. vhr.) 50. § (3) és (5) bekezdésének módosítása, mivel ez definiálja, hogy mely területeket kell művelés alól kivett területként nyilvántartani. **Javasolt a felsorolásból törölni a (3) j) pontját, mely**

művelésből kivettként kezeli a talaj természeti adottságánál fogva terméketlen területeket, tekintettel arra, hogy a művelésből való kivétel a gyakorlatban nem is valósul meg az ilyen földrészleteken, ezzel együtt ezek kiválóan alkalmasak lennének nem termelő területnek, amennyiben termőföldként kezelnénk és területalapú támogatást kaphatnának utánuk a gazdák. Az Inytv. vhr. 50. § (5) a) és e) pontjainak változtatása szükséges a célból, hogy ne kelljen kötelező jelleggel művelésből kivonni a természetesen megjelenő időszakos, vagy folyamatos vízborítást biztosító területeket, nádtermelési célt nem szolgáló mocsarakat, továbbá a patakot, csatornát szegélyező fásszárúakkal borított területeket. Természetesen ezek tényleges művelésbe vonása a legtöbb esetben kifejezetten ellentétes lenne a biodiverzitásmegőrzési célokkal – bár egyes esetekben extenzív legeltetéssel hasznosíthatóak ezek a területek –, adminisztrációs szempontból azonban, a támogatások folyósítása érdekében fontos, hogy termőföldként tekintsünk az ilyen területekre. Továbbá a KAP támogatható területek fogalmába is be kell bevonni az előbbiekben felsoroltakat. Minden esetben figyelembe kell venni, hogy a természetközeli vegetációval borított termőföldek más célú hasznosítási eljárása, a területek „kivett" kategóriába sorolása termőföldvédelmi szempontból sem indokolt és jelentős földvédelmi járulékkal terheli a gazdálkodókat.

Általános észrevételek a 4 db részvízgyűjtőhöz

1. Részvízgyűjtőkről közzétett önálló fejezetek hiányában ezekre szóló értékelést és javaslatokat nehéz megfogalmazni. Az országos tervből a részvízgyűjtőkre és az egyes vízfolyásokra nem olvasható ki konkrét javaslat vagy célkitűzés. A részvízgyűjtők vonatkozásában a VGT 3 társadalmasítási folyamatában közzétett vitaanyagok adnak áttekintést a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés eredményeiről, azonban ezek nem részei hivatalosan a VGT 3-nak. Javasoljuk, hogy a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés eredményeit részvízgyűjtők szintjén is mutassa be áttekinthetően a VGT 3 a főszövegben és/vagy mellékletekben.
2. Valamennyi részvízgyűjtőre érvényes kérdés, hogy a vízfolyások nagyvízi mederkezelési terveinek érintettekkel való egyeztetése mikor és milyen ütemezéssel zajlik? Ezek mikor lesznek kihirdetve és milyen formában?
3. Szükségesnek tartjuk bemutatni, hogy a VGT3 vitaanyag készítői tudnak-e a határokon túlról érkező, vagy országhatáron folyó vízfolyásokat érintő olyan fejlesztési tervekről, melyek az érintett magyar víztestek állapotának javulását befolyásolják. Mit tesz meg Magyarország ilyen kockázatok megelőzésére?

Tisza részvízgyűjtő

4. A Tisza részvízgyűjtővel kapcsolatos tervezési eredményeket a társadalmasítási folyamat keretében közzétett vitaanyag összegzi. A vitaanyagban megjelent helyzetértékelést összességében helyesnek tartjuk. Lényeges, ahogy az anyag is kiemeli, hogy a termőföldterület nagysága a Tisza részvízgyűjtőn a legnagyobb az országban, de a földhasznosítás a leginkább kedvezőtlen szerkezetű. A felszíni vízkészletek szinte kizárólagos használója és annak hajtóereje a mezőgazdaság. Ugyancsak lényeges, hogy a Tisza részvízgyűjtő az árvíz, a belvíz és az aszály által

legjobban sújtott terület. A fentiekből adódik, hogy e részvízgyűjtő vonatkozásában a terhelések csökkentésében a mezőgazdaságnak kulcsszerepe van.

5. A mennyiségi probléma kezeléséhez a gyorsuló klímaváltozás okozta szélsőségek növekedése miatt paradigmaváltásra van szükség a vízgazdálkodásban: a vízelvezető vízrendezésről a vízvisszatartó vízrendezésre szükséges áttérni, a természetes vízvisszatartási módszerek széleskörű alkalmazásával. Ennek megvalósításához a víznek helyet kell biztosítani a tájban, azaz a mezőgazdasági művelést a táji adottságokhoz kell igazítani. Erre az anyag helyenként utal, de javasoljuk ezt explicit módon, hangsúlyosan megjeleníteni és az ehhez kapcsolódó intézkedéseknek prioritást biztosítani.
6. A társadalmasítás során a mezőgazdasággal, erdészettel halgazdálkodással kapcsolatban közzétett szakmai háttéranyag áttekinthetően összefoglalja a VGT3 javasolt intézkedéseit a célok elérése érdekében. Ezek többségét jónak, némelyeket kifejezetten progresszívnek látjuk (pl. szántóterületen a táblaméret limitálása, belvízelvezetés tilalma). Mivel a Tisza részvízgyűjtő jelentős vízgazdálkodási problémáinak megoldásában kulcsszerepe van a fenntartható gazdálkodásnak, ezért javasoljuk, hogy a mezőgazdasággal kapcsolatos, VGT3-ban javasolt intézkedések implementációja kapjon kiemelt figyelmet. A Tisza részvízgyűjtővel kapcsolatos intézkedések között kiemelt helyen kell szerepeljenek a mezőgazdaság táji adottságokhoz való alakítását szolgáló beavatkozások.
7. Itt jegyezzük meg, hogy a VGT 1 és 2 végrehajtási időszakában is több olyan jogszabályi módosítás is történt a mezőgazdaságot illetően, melyek feltehetőleg a víztestek állapotát ronthatták: pl. bírság tételek, gazdák által fizetendő VKJ csökkentése, visszasajtolási kötelezettség eltörlése termálvíz esetében; kutak bejelentési határidejének folyamatos kitolása stb. A VGT3 céljainak elérése érdekében kiemelten fontos, hogy a vizek túlhasználatát eredményező jogi lazítások a jövőben kerülendők.
8. A Tisza részvízgyűjtőn tervezett hidromorfológiai beavatkozások között kis számban vannak jelen az egyértelműen kedvező természeti hatású beavatkozások (pl. 5.1, 5.2 2027-ig egyáltalán nem tervezett, de a 6.9-6.11, illetve 7.2, 7.6, 23.2-ból is elvétve találunk). Kedvező lehet a 7.1, 23.4 intézkedések magasabb száma, azonban ezek kedvező hatásait egyedileg érdemes vizsgálni. Feltűnően sok ugyanakkor 6.3-6.5 intézkedések száma. Ezek - különösen a kotrások - hatásai sok esetben vitathatók. Az egyes beavatkozásokat esetről-esetre is vizsgálnunk kell, hogy ezek hatásait mérlegeljük, ugyanakkor elmondható, hogy a Tisza részvízgyűjtőn a víz visszatartását szolgáló hidromorfológiai intézkedések számának jelentős növelésére lenne szükség. Ennek természetesen együtt kell járnia a vizek jelenlétét toleráló vagy igénylő területhasználatok kialakításának, amit a mezőgazdasági intézkedések segíthetnek elő.
9. A Tisza vízgyűjtőn a "jelentős vízgazdálkodási problémák" vitaanyag kapcsán megfogalmaztuk, hogy nem értünk egyet azzal, hogy a síkvidéki területeken nincs lehetőség víztározásra. Ennek lehetőségeit a Tisza mellett szükséges kihasználni. Természetesen nem a folyókon építendő duzzasztók jelenthetik a megfelelő megoldást, hanem a folyókat kísérő mélyárterek, ahova az árvizek víztöbblete kivezethető lehet. Javasoljuk, hogy a VGT 3 implementációja keretében készüljön átfogó vizsgálat a Tisza-mentén a vízvisszatartás helyszíneinek kijelölésére és az alternatív tájhasználatok feltárására, valamint az eredményekkel kapcsolatban folyjék átfogó társadalmi vita.

   A fentieken túlmenően lényegesnek tartjuk, hogy a későbbiekben megvalósítandó, Tisza-menti vésztározók mindegyike esetében kerüljön kialakításra olyan vízkivezetési, vízkormányzási rendszer, ami a tájgazdálkodást lehetővé teszi. A rendszeres, sekély elárasztást biztosító vízkivezetést lehetőség szerint gravitációs úton célszerű megoldani, e lehetőség hiányában a zöld

energiával történő vízkiemelés preferált. Mind a megvalósult, mind a később megvalósítandó tározóknál vizsgálni, illetve ösztönözni kellene a víz visszatartására alapozott tájgazdálkodás megvalósítását.

Duna részvízgyűjtő

10. A Dunán a meder állapotának és a kapcsoló élőhelyek állapotának javítására sok lehetőség adódik. Ezek a helyreállítások elmaradnak az elvárhatótól és szükségesnek tartjuk annak bemutatását, hogy a VGT3-ban ehhez kapcsolódva milyen célkitűzések állíthatók fel.
11. A Duna mentén ma is számos olyan terület van még, ami akár újra hullámtérré válhat, amint arra a Danube Floodplain projekt (2018-2021) eredményei is rámutattak. Vannak arra nézve is megoldások, hogy a mellékágak újra kapcsolatba kerüljenek a folyókkal, javuljon az ökológiai állapotuk és egyéb hasznosítási lehetőségeik, valamint teret adhatnak az árvíznek. Olyan területek is vannak szép számmal a hullámtéren belül, ahol a természetvédelmi kezelés és a táj lehetőségeihez igazított gazdálkodási módokkal javítható a helyzet. Mindezek alkalmazását javasoljuk a Dunai víztesteken.
12. Az árterek restaurációs lehetőségeit vizsgálva olyan költség-haszon elemzések is készüljenek, amelyek az ökoszisztéma szolgáltatásokat is tartalmazzák.

Dráva részvízgyűjtő

13. Az országhatáron, illetve az országhatár mentén folyó Dráván a határon átnyúló együttműködésnek, vízgazdálkodási, természetvédelmi, területhasznosítási kezelésnek kulcsfontosságú jelentősége van. A horvát és magyar vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés és ennek keretében az intézkedési csomagok összehangolása nyújthat olyan kölcsönös előnyöket, mely felgyorsíthatja a VKI célkitűzéseinek elérését. Az országhatár által osztott vízfolyásunk adottságait a VGT3 keretében fontosnak tartjuk megvitatni és a magyar-horvát vízgazdálkodási kezelés gyakorlatát felvázolni.
14. Szorosan ide kapcsolódik, hogy a víztestek határait a két ország hogyan állapítja meg, milyen minősítést kapnak a folyószakaszok a határ két oldalán és milyen állapot elérése a cél a horvát és a magyar VGT-ben. Ennek hátterét javasoljuk bemutatni a VGT3-ban.
15. A VGT3-ban érdemes kiemelni, hogy a mindkét országban érintett partnerekkel végrehajtott terepi projektekben további jelentős lehetőségek vannak a Dráva VKI szerinti jó állapotának elérésére.

Budapest, 2021. szeptember 15.

Összeállította: [redacted]